

Termomineralne vod e i medicinski turizam u Hrvatskoj

Frišćić, Monika

Master's thesis / Diplomski rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, School of Medicine / Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:105:549391>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Repository / Repozitorij:

[Dr Med - University of Zagreb School of Medicine Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

MEDICINSKI FAKULTET

Monika Friščić

Termomineralne vode i medicinski turizam u Hrvatskoj

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2014

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

MEDICINSKI FAKULTET

Monika Friščić

Termomineralne vode i medicinski turizam u Hrvatskoj

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2014.

Ovaj diplomski rad izrađen je na Školi narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, na Katedri za Zdravstvenu ekologiju i medicinu rada Medicinskog fakulteta u Sveučilištu u Zagrebu pod vodstvom prof. dr. sc. Ksenije Vitale i predan je na ocjenu u akademskoj godini 2013/2014.

Sadržaj

1. Sažetak: Termomineralne vode i medicinski turizam u Hrvatskoj, Monika Friščić	
2. Summary: Thermomineral waters and medical tourism in Croatia, Monika Friščić	
3. UVOD.....	1
3.1. Prirodni ljekoviti činitelji.....	1
4. TERMOMINERALNE VODE.....	4
4.1 Razvrstavanje termomineralnih voda.....	4
4.2. Termomineralne vode i balneoterapija.....	6
5. ZDRAVSTVO I TURIZAM.....	11
5.1. Turistička medicina.....	11
5.2. Zdravstveni turizam.....	11
5.3. Wellness.....	12
6. MEDICINSKI TURIZAM.....	13
6.1. Razvoj medicinskog turizma.....	14
6.2. Rizici i korist medicinskog turizma.....	14
7. MEDICINSKI TURIZAM U HRVATSKOJ.....	16
7.1 Potencijal termomineralnih voda u Hrvatskoj za razvoj turizma.....	18
7.2. Povezanost lječilišta i turizma.....	21
8. ZAKLJUČAK.....	23
9. ZAHVALA.....	24
10. LITERATURA.....	25
11. ŽIVOTOPIS.....	27

1. SAŽETAK: Termomineralne vode i medicinski turizam u Hrvatskoj

Monika Friščić

Povezanost čovjeka s prirodom i ljekovitim čimbenicima očituje se kroz povijest. Prirodni ljekoviti čimbenici povoljno djeluju na zdravlje, kakvoću života, te liječenje, od različitih bolesti. Prema naravi dijele se u klimatske, morske i topličke (balneološke). U medicini razlikujemo, prema vrsti upotrebljavanih čimbenika, tri načina liječenja: klimatoterapiju, talasoterapiju i balneoterapiju. Termomineralna voda je prirodna voda koja u jednoj litri sadrži više od 1g mineralnih tvari i/ili plinova kojih nema ili ima znatno manje nego u običnoj vodi i na izvoru ima temperaturu višu od 20°C. Balneoterapija se koristi u rekreaciji i zdravstvenom turizmu. Balneologija i lječilišna medicina u Hrvatskoj imaju bogatu tradiciju. Medicinski turizam idealan je spoj medicine i turizma. Zdravstveni turizam, kao grana turističke djelatnosti koristi prirodne ljekovite čimbenike u svrhu očuvanja i unapređenja zdravlja i kakvoće života. Hrvatska obiluje prirodnim resursima koji predstavljaju veliki potencijal za razvitak zdravstvenog turizma na moru i u kontinentalnom djelu. Danas ih ima više od 220, a u njih 104 nalaze se izvori prirodnih termomineralnih voda. S obzirom na promjene načina života, te sve duži životni vijek, povećava se važnost medicinskog turizma. Znatna poticaj razvitku zdravstvenog turizma daju različite medicinske i ne medicinske institucije koje su prepoznale vrijednosti prirodnih ljekovitih čimbenika u posjedu Republike Hrvatske.

Ključne riječi: prirodni ljekoviti činitelji, termomineralne vode, balneologija, medicinski turizam, Hrvatska

2. SUMMARY: Thermomineral waters and medical tourism in Croatia

Monika Friščić

Relationship of man with nature and its healing properties has been strong through centuries. Natural therapeutic factors have positive effects on the conservation and improvement of the health and the prevention and treatment of patients with various diseases. They can be divided in climate, sea and spa (balneological) factors. Balneology, thalassology and climatology study the natural healing factors and the methods of their application to the human body. There are three types of treatment: climatotherapy, thalassotherapy and balneotherapy. Thermomineral water has more than 1g mineral substances and temperature higher of 20,0°C. Balneology and health medicine in Croatia have a rich tradition. Balneotherapy is combination of health tourism and recreation. Health tourism uses natural healing factors and methods of physical medicine in order to preserve and improve health and quality of life. There are 222 places with natural healing factors in Croatia, and 104 of them are thermomineral waters. Croatian medicine and health tourism operates in 18 of them. A significant impetus to the development of medical tourism in Croatia gave various medical and non medical institutions that have recognized the value of natural healing factors in Croatian possession.

Key words : natural therapeutic factors, thermomineral waters, balneology, health tourism, Croatia

3. UVOD

Povezanost čovjeka s prirodom i njezinim ljekovitim učincima u današnje doba ponovno dolazi do izražaja. Oaze mira u gradovima, moderni lječilišni centri te spa i wellness centri, mjesta su koja pružaju toliko traženi predah od stresa kojem je svakodnevno izložen moderan urbani čovjek. Stoljećima je poznato korištenje termalnih i termomineralnih voda u lječilišnom i rekreacijskom turizmu, a danas kada potrebe za obnovljivim energetske izvorima rastu, u svijetu je prepoznata i njihova energetska važnost. Termalne vode su vode koje se ubrajaju u ekološko, obnovljivo i čisto prirodno bogatstvo, čije se blagodati mogu iskorištavati. Stari Rimljani su u našim krajevima gradili kupališta sa hramovima i ostalim pripadajućim objektima. Neke naše toplice (Varaždinske, Istarske, Thalasoterapija) u rimsko su doba doživjele snažan procvat i popularnost (Čepelak 2009). Tome su pridonijele njihova ljekovitost, pogodan geografski položaj i temperature. U srednjem vijeku ljudi nisu koristili ljekovitost termalnih vrela sve do 13. stoljeća. U 16. stoljeću termalna vrela postaju sjedište susreta. Prve kemijske analize termomineralnih voda potječu kao dokazi iz 19. stoljeća. Toplice i lječilišta ponovno dobivaju zamah 1980-ih godina. Najčešći su korisnici osobe starije životne dobi koje pogađaju bolesti srca, krvotoka i lokomotornog sustava (Bilen & Bučar 2001) .

3.1 Prirodni ljekoviti činitelji

Prirodni ljekoviti činitelji su dijelovi prirode, koji povoljno djeluju na očuvanje i unapređenje zdravlja, poboljšanje kvalitete života te sprečavanje, liječenje, oporavak i rehabilitaciju različitih bolesti.

Prirodni ljekoviti činitelji najčešće se dijele na (Ivanišević 2000) :

1. Toplični (balneološki) :

- Termomineralne vode
- Peloidi
- Naftalan
- Klima
- Čistoća zraka
- Biljni pokrov
- Sunčevo zračenje

2.Morski

- Klima
- Čistoća zraka
- Morska voda
- Alge
- Solni peloid
- Morski peloid
- Biljni pokrov
- Šetnice i staze

3.Klimatski

- Klimatski postupci i činitelji
- Morski činitelji
- Kraške špilje
- Rudnici soli
- Sunčevo zračenje

Primjena prirodnih ljekovitih činitelja može biti stručna i slobodna. Slobodna primjena podrazumijeva boravak u mjestu s prirodnim ljekovitim činiteljima i njihovo korištenje u svrhu unapređenja zdravlja, izvan zdravstvene ustanove, po slobodnom izboru. Stručna se primjena provodi u posebnim ustanovama (bolnice ,lječilišta, zavodi) pod nadzorom liječnika.

Nekoliko je principa i tehnika primjene prirodnih ljekovitih činitelja (Ivanišević 2002) :

- 1.Terapijska aktivnost u kojoj liječnik aktivno primjenjuje pojedine činitelje i postupke
- 2.Kompleksna primjena u kojoj liječnik primjenjuje sve raspoložive činitelje
- 3.Doziranje u kojem svaki prirodni činitelj treba individualno dozirati

Za optimalne rezultate primjene prirodnih ljekovitih činitelja potrebno je zadovoljiti lječilišne uvjete (Čurković 2004) :

- Dnevni raspored
- Zdrava i/ili dijetalna prehrana
- Isključenje pušenja, alkohola i droge
- Jutarnja tjelovježba
- Društveni programi
- Kulturni programi
- Rekreativni i športski programi
- Duhovni programi
- Isključenje buke i zagađenje zraka

4. TERMOMINERALNE VODE

Termomineralna voda je prirodna voda koja u jednoj litri sadrži više od 1g mineralnih tvari i/ili plinova kojih nema ili ima znatno manje nego u običnoj vodi i na izvoru ima temperaturu višu od 20°C (Ivanišević 2013). Svaka termomineralna voda je po svom kemijskom sastavu jedinstvena. Kemijsko djelovanje pojedine termomineralne vode je specifično i postoje međusobne razlike s obzirom na sustav, dok fizikalni čimbenici djelujući na tijelo uronjeno u vodi, uzrokuju podjednake učinke temeljeno na osnovnim zakonima fizike. Postoje različiti učinci i mehanizmi djelotvornosti prirodnih termomineralnih voda. Oni se dijele u mehaničke, kemijske i toplinske. Svi oni dovode do promjena fizioloških reakcija, adaptacije i poticanja mehanizama obrane. Kod zdravstvene djelatnosti se iskorištava njihov mehanički i termički učinak. Termalni izvor ljekovite tople vode ili izvor ljekovite termalne vode posebna je vrsta izvora, iz kojeg izvire topla voda koja je prirodno obogaćena mineralima. Temperatura tih izvora je toplija od okolne temperature zraka za 8-10 °C (Ivanišević 2010) .

4.1. Razvrstavanje termomineralnih voda

Termomineralne vode zbog moguće primjene treba grupirati po sličnim kemijskim i fizikalnim svojstvima. Danas koristimo balneološko razvrstavanje koje se primjenjuje u zemljama srednje Europe i prikazano je u Tablici 1.

Tablica 1. Razvrstavanje prirodnih termomineralnih voda (Ivanišević 2002)

KEMIJSKA I FIZIKALNA SVOJSTVA	KOLIČINA U 1L VODE	NAZIV VODE
Mineralizacija	Iznad 1g	mineralna
Ioni u tragovima		
Fe	Iznad 10mg	željezovita
J	Iznad 1 mg	jodna
As	Iznad 0,7 mg	arsenska
F	Iznad 2mg	fluorna
Plinovi		
CO ₂	Iznad 1g	kiselica
S	Iznad 1mg	sumporna
Radioaktivne tvari		
Rn	Iznad 8nc=50MJ	radonska
Ra	Iznad 0,0000001 mg	radijeva
Temperatura		
Ispod 20°C		hladna
20-34°C		hipoterma
34-38°C		izoterma
Iznad 38°C		hiperterma
Dominantni ion		
Cl(Na,Ca,Mg)	Iznad 20mvala%	kloridna
HCO ₃ (Na,Ca,Mg)	Iznad 20mvala%	hidrogenkarbonatna
CO ₃	Iznad 20mvala%	karbonatna
SO ₄ (Na,Mg,Fe,Al)	Iznad 20mvala%	sulfatna
Cl(Na)		slana

4.2. Termomineralne vode i balneoterapija

Pojam balneologija potječe iz izraza “balneum” i “logos” (rasprava ili istraživanje kupelji) pa je danas definiramo kao znanost o zdravim vodama i zdravom blatu. Obuhvaća metode liječenja i rehabilitacije s pomoću prirodnih i zdravih izvora, termomineralnih voda i blata. Balneoterapija se koristi u rekreaciji i zdravstvenom turizmu. Balneoterapija ima mnogo korisnih učinaka. Povišenje temperature tijela pomaže u borbi protiv štetnih mikroba i virusa. Poboljšani protok krvi pomaže u eliminaciji toksina iz tijela, a poticanje protoka oksigenirane krvi po tijelu podupire hranjenje vitalnih organa i tkiva. Kupanje u toploj vodi pospješuje metabolizam, uključujući stimulaciju sekrecije u intestinalnom sustavu i jetrima te tako potpomaže probavu. Ponavljano kupanje u toplim kupkama pomaže normalizaciju funkcija žlijezda s unutrašnjim lučenjem i živčanog sustava. Izravna aplikacija mineralnih termalnih voda (posebno onih koje sadržavaju sumpor) može imati terapijski učinak na bolesti kože, uključujući psorijazu, dermatitis i gljivične infekcije. Male količine elemenata poput sumpora, kalcija, magnezija i litija apsorbiraju se kroz kožu te iscjeljuju razne organe i sustave u tijelu. Iscjeljujući učinci uključuju stimulaciju imunološkog sustava, tjelesnu i mentalnu relaksaciju, sintezu endorfina i normalizaciju funkcija žlijezda. Mineralna vrela sadržavaju visoke koncentracije negativnih iona, koji uzrokuju osjećaj tjelesnog i psihičkog blagostanja. Tako je balneoterapija učinkovita kod bolesnih stanja lokomotornog, živčanog, probavnog, endokrinološkog, kardiovaskularnog te ginekološkog sustava. Kupke se trebaju provoditi najranije 1 sat nakon jela. Tijekom i nakon terapije potrebno je piti mnogo tekućine.

Indikacije za korištenje termomineralnih voda u svrhu liječenja i rehabilitacije najčešće su :

- hipertenzija
- angina pectoris
- stanja nakon infarkta miokarda,
- stanja nakon bypass-a,
- stanje nakon balon dilatacije
- oboljenja perifernih arterija

- stanja nakon prijeloma
- stanje nakon moždanog udara
- pareze i paralize perifernih živaca
- reumatska oboljenja
- bol u leđima
- radikulopatije
- šećerna bolest
- neuroze
- psorijaza

Sva fizikalna svojstva su kod termomineralnih voda izraženija zbog njezine mineralizacije i veće gustoće, pa je i terapijska učinkovitost kod gibanja tijela bolja nego u običnoj vodi (Čurković 2004). Ugljik dioksid iz vode podražuje termoreceptore i izaziva vazodilataciju (širenje) kapilara i arteriola, tako da se u kupkama dobije efekt dilatacije što je jako važno kod oboljenja perifernih arterija gdje je direktna primjena topline kontraindicirana. Ugljikov dioksid smanjuje tonus arterija, a time smanjuje periferni otpor i povišeni krvni tlak te produžava srčanu diastolu, uz poboljšanje koronarnog krvotoka i metabolizma u srčanom mišiću. Djelujući na respiracijski centar produbljuje disanje i povećava ventilaciju pluća. Vode imaju i mehanički efekt. U vodi se lakše izvode pokreti, relaksiraju mišići, smanjuje mišićni grč, a termalne vode imaju efekt analgezije. Različite vrste kupelji izazivaju različite reakcije u organizmu. Neposredni učinci različitih vrsta kupelji na organizam (Čurković 2004) :

1. Kiselica sadrži više od 1g CO₂ u litri vode :

- Vazodilatacija
- Sniženje krvnog tlaka
- Modulacija upale
- Utjecajna receptore za hladnoću i hipotermija

2. Sumporna sadrži više od 1mg sumpora u plinovitom stanju u litri vode :

- Ugradnja sumpora u vezivno tkivo
- Utjecaj na enzimatski metabolizam u koži
- Poticanje hijaluronidazne aktivnosti

- Modulacija upale
- Kočenje Langerhansovih stanica

3. Radioaktivna kupelj sadrži radon :

- Analgezija
- Povišenje kapilarnog optoka
- Inaktivacija epinefrina
- Poticanje gonadne aktivnosti
- Smanjenje sinteze DNK

4. NaCl (2-5% i više u litri vode) :

- Promjena osmotskog ponašanja kože
- Poticanje mikrocirkulacije
- Osjetljivost na UV zrake
- Utjecaj na kožni metabolizam i termoregulaciju
- Opuštanje mišića
- Modulacija upale

5. Blatna (tresetna) :

- Jako i postojano dovođenje topline
- Posebno zagrijavanje donjih dijelova udova
- Indukcija umjerene hipertermije
- Estrogenoliki učinak

Toplički (balneološki) činitelj najčešće se primjenjuju u oblicima :

- Kupelji
- Oblozi
- Tuš
- Hidromasaža
- Hidrogimnastika
- Zavoj
- Inhalacija

- Pijenje
- Mikroklizma
- Vaginalno orošavanje
- Potkožne injekcije
- Unutarnjišćne injekcije

Termalne vode koriste se za lijećenje različitih bolesti od davnih antičkih vremena, te blagotvorno utječu mehanički temperaturom i kemijskim djelovanjem. Kupanje u termalnoj vodi posebno se preporučuje kod oboljenja zglobova, tetiva, mišića, bolesti krvnih žila, perifernih živčanih lezija, probavnih, ginekoloških, pa i psihosomatskih bolesti, kao što je stres, umor na radu, osjećaj radne nesposobnosti, smanjena koncentracija i pamćenje, preosjetljivost, razdražljivost, mrzovoljnost, bezvoljnost i smetnje u snu. Nakon 3-6 kupelji i/ili 5-7 dana boravka u topličkim lječilištima, često dolazi do pojave općih i lokalnih promjena u ljudskom organizmu, što nazivamo balneoreakcija. Javljaju se umor, depresija, nesanica, gubitak apetita te bol u bolesnim i/ili oštećenim dijelovima tijela (zglobovima, kralježnici, operiranim mjestima). Balneoreakcija, oblik reakcije organizma na stres izazvan primjenom ljekovitih topličkih činitelja, pokazatelj je jačine topličkih činitelja i pomaže pri njihovu doziranju (Ivanišević 2010) .

Uz terapijske učinke termomineralnih voda mogu se javiti i nuspojave u čitavom organizmu kao što su:

- Oštećenje parenhimnih organa
- Oštećenje organskih funkcija
- Indukcija potrošnje koagulacije
- Aktivacija infekcije
- Aktivacija upale

Zbog mogućih nuspojava potrebno je obratiti pažnju na dob, motoričke funkcije, mentalno stanje te primjenjivati terapiju uz stručni nadzor (Ivanišević 2000).

Kupanje u termalnoj vodi se ne preporučuje kod sljedećih stanja :

- febriliteta
- epilepsije
- trudnoće
- teže dekompenzacije srca
- hipertenzije
- otvorenih rana
- onkoloških bolesnika.

Osobe sa srčanim problemima i visokim tlakom ne smiju koristiti hipertermalne vode, a za vrijeme ostalih terapija trebaju biti pod nadzorom. Osobe s proširenim venama trebale bi izbjegavati umakati noge u vruću vodu. Oprez je potreban i kod dermatoloških bolesnika koji trebaju koristiti privatne kupelji, a ne zajedničke. Najoptimalnije trajanje balneoterapije je 15-21 dan, što opet ovisi o težine rehabilitacije u pojedinim stanjima i primarnoj bolesti. Kronični bolesnici obnavljaju terapiju dva puta godišnje, jer se tegobe smanjuju, a kvaliteta života i sposobnost organizma poraste (Ivanišević 2002).

5. ZDRAVSTVO I TURIZAM

Globalizacija svjetske ekonomije dovela je do globalizacije tržišta medicinskih usluga, tako da se globalno natjecanje povećava i u medicinskoj industriji i medicinski turizam raste. Prema definiciji, turizam je skup odnosa i pojava vezanih za kretanje i potrošnju izvan mjesta stalnog boravka, a u cilju zadovoljenja rekreativnih, kulturnih i drugih potreba. Turizam je specifičan socioekonomski fenomen, svojevrsno prožimanje materijalnog i duhovnog života, posebna komponenta, ali i značajan čimbenik razvoja suvremene civilizacije. Zdravlje, odmor i rekreacija temeljni su motivi turizma, a istovremeno, u sustavu turističkog kretanja nužna je zdravstvena zaštita turista (NN 68/07, 88/10). Postavlja se pitanje razlike zdravstvenog i medicinskog turizma. Zdravstveni profesionalci dogovorno razlikuju ova dva pojma, pri čemu se zdravstveni turizam opisuje kao širi pojam od medicinskog turizma (Freire 2012).

5.1. Turistička medicina

Medicina turizma multidisciplinarn je i kompleksan pristup turistu u postupku zaštite i unapređenja njegova zdravlja za vrijeme putovanja i boravka u odredištu, a koji se oslanja na gotovo sve grane medicine. Uključuje izobrazbu, promociju zdravlja, prevenciju bolesti i zaštitu okoliša, sve usmjereno na izbjegavanje ili reduciranje zdravstvenih rizika. Većina ovih rizika može se izbjeći ili znatno reducirati odgovarajućom izobrazbom, promocijom zdravlja, prevencijom bolesti te zaštitom okoliša, a realizira se kroz sustav medicinskog savjetovanja u području očuvanja i unapređenja zdravlja prije, za vrijeme i nakon samog putovanja i odmora turista.

5.2. Zdravstveni turizam

Zdravstveni turizam je turizam povezan s putovanjem u lječilišta ili druge destinacije čija je primarna svrha poboljšanje fizičkog stanja turista, kroz režim fizičkog vježbanja i terapije te kontrolu prehrambenih i medicinskih usluga. Zbog konstantnog pada kvalitete života čovjeka modernog doba, čija svakodnevnica je opterećena stresom i zagađenjem, zdravstveni turizam ima sve značajniju ulogu u revitalizaciji psihofizičkih sposobnosti čovjeka (Freire 2012). Vrste zdravstvenog turizma su medicinski turizam, lječilišni turizam i wellness.

5.3. Wellness

Wellness podrazumijeva aktivan i odgovoran pristup (gostu) u cilju postizanja tjelesne i duhovne ravnoteže. Prema definiciji Udruge za medicinski turizam , medicinski wellness je organizirano provođenje zdravstveno- preventivnih i kurativnih programa uz multidisciplinarni tim koji uključuje liječnika, nutricionista, kineziologa, psihologa, fizioterapeuta te spa i wellness terapeuta, u svrhu prevencije bolesti te očuvanja i unapređenja zdravlja. Ova grana zdravstvenog turizma može se realizirati bez liječničkog nadzora i bez upotreba prirodnih ljekovitih čimbenika. Usluge wellness turizma namijenjene su zdravim ljudima i ljudima koji žele unaprijediti kvalitetu svojih života (Ivanišević 2010).

6. MEDICINSKI TURIZAM

Medicinski turizam idealan je spoj medicine i turizma. U suštini, radi se o uspješnom kombiniranju medicinskih, zdravstvenih i turističkih usluga destinacije. Iako većina industrija pada to nije slučaj s medicinskim turizmom, jer bolesna osoba će napraviti sve kako bi ozdravila. Danas medicinski turizam postaje lukrativni biznis i ubrzano se razvija u mnogim turističkim zemljama svijeta (Helble 2011).

Industrija medicinskog turizma vrijedna je 60 milijardi dolara godišnje, na svjetskoj razini, a ta vrijednost iz godine u godinu kontinuirano raste. Medicinski se turizam dijeli na dva oblika: Jedan je onaj u kojem je osobi potreban zahvat do kojeg zbog liste čekanja ili cijene u svojoj zemlji ne može doći. Drugi je rekonvalescentski, u kojem osoba dolazi u drugu zemlju zbog oporavka ili kako bi se osjećala ili izgledala bolje. Jedan od najčešćih motiva za turistička putovanja u medicinskom turizmu je razlika u cijenama medicinskih usluga između emitivne i receptivne zemlje. Sljedeći je motiv kombinacija odmora i razonode i korištenja medicinskih usluga, koji se na turističkom tržištu nude kao kombinirani paket aranžmani, koji, pored medicinske usluge, uključuju i hotelsku uslugu, izlete, razgledavanja i slično (Freire 2012).

Najčešće karakteristike korisnika usluga su:

- Industrijski razvijene zemlje
- Srednja i niža srednja klasa
- Nemaju adekvatno zdravstveno osiguranje u vlastitoj zemlji
- Pripadnici su srednje i starije srednje generacije
- Imaju pristup internetu
- Putuju s partnerom odnosno barem s jednim članom obitelji

Medicinske usluge koje koriste ovi pacijenti su elektivni zahvati, složeni kirurški zahvati, zahvati u području plastične kirurgije, dentalne medicine, ali i svi ostali oblici medicinske njege (Helble 2011).

Najčešće usluge i intervencije u sklopu medicinskog turizma su:

- Estetska kirurgija
- Dentalna medicina
- Kardiologija i kardiovaskularna kirurgija

- Ortopedska kirurgija
- Bariatrična kirurgija
- Potpomognuta oplodnja i reproduksijska kirurgija
- Transplantacija organa, stanica i tkiva
- Očna kirurgija
- Preventivni dijagnostički pregledi

6.1. Razvoj medicinskog turizma

Za razvoj medicinskog turizma u Europi, važno je spomenuti Direktivu Europske komisije, koja je u pripremi, i koja definira prava pacijenata i podjednake mogućnosti za korištenje zdravstvenih usluga u svim zemljama EU, čime je ujedno stvorena osnova za jačanje suradnje između zemalja EU s ciljem usuglašavanja zdravstvenih sustava na razini EU. Na taj će se način zapravo stvoriti jedinstveno tržište zdravstvenih usluga na razini EU. Najpoznatije zemlje na svijetu na području medicinskog turizma su Tajland, Indija i Singapur. Najtraženije usluge na području medicinskog turizma na svjetskoj razini su dentalne i kozmetičke usluge, te kardiovaskularne i ortopedske usluge.

Mogućnost dobivanja neadekvatne medicinske usluge riješena je standardizacijom kvalitete medicinskih usluga na globalnoj razini, uz korištenje najnovijih znanja i najsuvremenije tehnologije, a i brojni liječnici su proveli dio svog obrazovanja i radnog iskustva u razvijenim zemljama. Medicinski turizam se posebno razvija u obalnim turističkim destinacijama, pa se klasična sintagma "Sun, Sea and Sand" kojom se označavao raniji masovni turizam u obalnim destinacijama, danas mijenja u "Sun, Sand and Surgery" (Freire 20012), želeći time definirati snažan smjer razvoja boravišnog turizma u mnogim zemljama u smjeru razvoja medicinskog turizma.

6.2. Rizici i korist medicinskog turizma

Uz brojne prednosti koje donosi mogućnost putovanja pacijenata u druge države zbog medicinske njege, postoje i mnoge negativne posljedice koje utječu na pojedinca i javnozdravstveni sustav u cjelini. Medicinski turizam dovodi do restrikcije u zdravstvenim sustavima zemalja iz kojih pacijenti odlaze, pa posljedično dolazi do odljeva zdravstvenih radnika, koji privučeni boljim radnim uvjetima i višim plaćama

odlaze raditi izvan granica svoje države (Johnston 2010;Freire 2012). U zemljama u koje pacijenti dolaze provedena su ulaganja u obrazovanje, tehnologiju i infrastrukturu, ali dolazi do prijelaza liječnika iz javnog u privatni sektor. U siromašnim zemljama javlja se opasnost od trgovine organima. Kada se govori o kirurškim strukama probleme je neadekvatnih uvjeta rada zbog kojih često dolazi do postoperativnih komplikacija i infekcija te nedostatak edukacije samih liječnika. U reproduktivnom turizmu profit je velik, nadzor je smanjen, a usluge su jeftine što u konačnici može dovesti do nekvalitetne usluge, koja utječe na reproduktivno zdravlje. Značajno etičko i bioetičko pitanje u području medicinskog turizma, odnosi se na određene medicinske usluge koje nisu dopuštene u matičnim zemljama. Nedovoljna konkurentnost zdravstvenog turizma u Hrvatskoj imajući na umu hrvatske resurse, a i dugogodišnju tradiciju, medicinski se turizam neminovno nameće kao jedan od potencijalno ključnih proizvoda Hrvatske u budućnosti sa širokim spektrom koristi:

- Kvalitetnije pozicioniranje turističke ponude
- Produženje sezone sa specijalnom ponudom
- Podizanje standarda smještaja turista i pratećih sadržaja u turističkoj ponudi
- Dobar turistički imidž i povećan priljev stranog novca
- Rast zaposlenosti
- Pružanje usluga zdravstvenog turizma pridonosi povećanju razine zdravstvene skrbi u toj zemlji

Naime, često je motiv za korištenje medicinskih usluga, u pravilu u inozemstvu, i korištenje novih tehnologija i inovativnih zdravstvenih postupaka pa čak i eksperimentalni lijekovi, ali i medicinskih postupaka koji se ne pružaju u domicilnoj zemlji, često zato što to nije dozvoljeno pravnom regulativom (Turner 2007).

7. MEDICINSKI TURIZAM U HRVATSKOJ

U samim počecima svjetskih turističkih kretanja, upoznavanje iznimnih klimatskih pogodnosti pomoglo je promicanju hvarskog turizma pa je 1868. godine utemeljeno Higijeničko društvo Hvar, prvo turističko društvo u Europi. Turističke destinacije iz 19. i 20. stoljeća najčešće su prirodna lječilišta vezana uz današnji pojam zdravstvenog turizma, tj. uz pojam oporavka organizma, odnosno liječenja. Korisnici lječilišnih odnosno turističkih usluga u to vrijeme su većinom bili stranci iz razvijenijih europskih zemalja. U lječilištima se nudi uravnotežena prehrana, isključenost od buke i zagađenja zraka, tjelovježbe, društveni i duhovni programi (Lunt & sur. 2011; Freire 2012). Pojedini gradovi poput Crikvenice, Velog Lošinja, Opatije i Rovinja prepoznali su mogućnosti zdravstvenog turizma još krajem 19. stoljeća (Čepelak, 2009). Osim Referentnog centra za zdravstveni turizam i medicinski programirani odmor, treba spomenuti i tijela poput Zajednica zdravstvenog turizma pri Hrvatskoj gospodarskoj komori te Odbor za zdravstveni turizam i prirodne ljekovite činitelje koji je kao nasljednik zagrebačkog Balneoklimatološkog zavoda iz 1949., osnovan pri Akademiji medicinskih znanosti 1994. godine. Svoj je najveći doprinos dao održavanjem skupova i škola na temu prirodnih ljekovitih činitelja, publikacijom čitave biblioteke zbornika i tematskih monografija, kao i registracijom lokacija u Hrvatskoj koje zadovoljavaju uvjete bavljenja prirodnim liječenjem. Hrvatska obiluje prirodnim resursima koji predstavljaju veliki potencijal za razvitak zdravstvenog turizma na moru i u kontinentalnom djelu. Glavna emitivna tržišta su relativno blizu i dobra je povezanost unutar države. Hrvatska ima kvalitetan medicinski kadar, ali postoji nedostatak medicinskog osoblja i zemlja koja ima relativno niske cijene medicinskih usluga.

Hrvatska kao destinaciju za zdravstveni turizam:

- nudi jedinstvo različitosti u ponudi resursa priobalne, otočne, nizinske i planinske Hrvatske
- nastavlja tradiciju povijesnih lječilišnih destinacija
- raspoloživo visoko kvalitetnim medicinskim osobljem nužnim u realizaciji ciljnih programa prevencije, rehabilitacije i liječenja
- ima visoku razinu usluga u hotelijersko-turističkom sektoru, temeljeno na tradiciji i poštivanju međunarodnih standarda djelatnosti i kvalitete

Medicinski turizam karakterizira interdisciplinarni pristup, što otežava procedure usuglašavanja legislativnih rješenja. Na području zakonske regulative nedostaju odgovarajući normativni akti o zdravstvenim uslugama u turizmu koji bi omogućili da se pod jednim krovom obavlja zdravstvena i turističko-ugostiteljska djelatnost. Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020. uključuje viziju zdravstvenog sustava RH, unapređenje kvalitete života i stvaranje uvjeta za gospodarski rast kroz očuvanje i unapređenje zdravlja svakog pojedinca, a time i cijele populacije, što je regulirano zakonima :

- Zakon o zdravstvenoj zaštiti (NN 82/13 čl.111b).
- Zakon o pružanju usluga u turizmu (NN 68/07, 88/10)
- Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (NN 138/06, 43/109, 88/10, 50/12, 80/13)
- Pravilnik o razvrstavanju, kategorizaciji i posebnim standardima ugostiteljskih objekata iz skupine hoteli (NN 88/07, 58/08, 62/09)

Zdravstveni radnici u privatnoj praksi, zdravstvene ustanove i trgovačka društva mogu pružati zdravstvene usluge. Usluge u turizmu uključuju i usluge vezane za putovanje i boravak. Određene turističke usluge u zdravstvenom turizmu, kao i ugostiteljsku djelatnost mogu obavljati specijalne bolnice i lječilišta. Objektima koji imaju dodatne sadržaje, uređenje, opremu i uređaje te pružaju dodatne usluge prilagođene specifičnim zahtjevima potrošača mogu se utvrditi posebni standardi (za vrstu hotel): Health and Fitness (Zdravlje i fitnes), SPA (Toplice), Wellness

7.1. Potencijal termomineralnih voda u Hrvatskoj za razvoj turizma

Hrvatska je bogata nalazištima prirodnih ljekovitih činitelja. Danas ih ima više od 220, a u njih 104 nalaze se izvori prirodnih termomineralnih voda. Ovako prirodno bogatstvo predstavlja i potencijal za zdravstveni turizam. U Tablici 2 prikazan je popis lječilišta u Hrvatskoj.

Tablica 2. Popis lječilišta u Hrvatskoj (Babić- Naglič 2013)

MJESTO	LJEKOVITI ČINITELJ
Bizovac-Bizovačke Toplice	Btmv
Lipik	Btmv
Istarske Toplice	Btmvp
Ivanić Grad-Naftalan	Btmvn
Varaždinske Toplice	Btmp
Krapinske Toplice	Btv
Stubičke Toplice	Btv
Topusko	Btv
Daruvar-Daruvarske Toplice	Bfv
Rovinj	Ktp
Crikvenica	KT
Makarska	KT
Nin	KT
Opatija	KT
Veli Lošinj	KT
Vela Luka	KT

B-balneoterapija K-klimatoterapija T-talasoterapija Tmv-termomineralne vode tv-termalne vode p-peloid n-naftalan

Bizovačke Toplice djeluju od 1974.godine. Voda je hipertermalna, mineralna, fluorna, jodna i kloridna. Najtoplija je slana jodna hipertermalna voda u Europi.

Lipik se spominje kao izvor ljekovite vode još u doba rimskog carstva. Ljekovita mineralna voda ima stalnu temperaturu izvorišta od 60°C, a u njezinu kemijskom sastavu najviše su zastupljeni fluor, natrij, kalcij, kalij i hidrogenkarbonat.

Istarske Toplice su sumporne radioaktivne terme, karakterizirane natrijem, kalcijem i klorom (Novak, 1969). Temperatura vode iznosi 32-34°C. Ovakav sastav vode održava se već niz godina i varijacije su male, ovisno o količini padalina. Djelovanje sumpora i prirodne radioaktivnosti u vodi je protuupalno, smanjuje bol, povećava cirkulaciju i ubrzava metabolizam.

Ivanić Grad (Naftalan) dobiva termomineralnu vodu iz dubine od 1300 metara. Temperatura vode na izvorištu je 60°C. Organoleptički voda je bistra, slankastog je okusa i karakterističnog mirisa na naftu, te se svrstava u naftne vode. Stajanjem poprimi žućkastu boju i zamuti se. Prema balneološkoj klasifikaciji voda je mineralna, fluorna, bromna, jodna, natrij-kloridna i hipertermalna.

Varaždinske Toplice poznato je lječilište još od rimskog doba i ima potencijala za razvoj zdravstvenog turizma. U gradu postoji Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju.

Krapinske Toplice su poznate po ljekovitim hipertermalnim izvorima još od 1772. godine. Iste godine je izgrađeno prvo kupalište (kupelj Dubrava). Termalna voda izvire iz 4 izvora. Temperatura vode na izvorima je 39-41°C, a kemijski je karakteriziraju kalcij, magnezij i hidrokarbonat. Voda Krapinskih Toplica je ocijenjena kao 6. najkvalitetnija termalna voda Europe.

Stubičke Toplice, naselje, termalno kupalište i lječilište podno sjeverne padine Medvednice u Hrvatskom Zagorju. Termalno vrelo se spominje već na početku 13. stoljeća. Temperatura vode na izvoru je 43-69,5 °C, kemijski je vrlo bogata sastava natrij, kalij, kalcij, magnezij, stroncij, barij, mangan, cink, olovo, kositar, bakar, jod, nikalj (u tragovima) brom, jod, sulfati, karbonati, silikati i dr.

Povijest Topuskog počela je prije više od 3000 godina kad su Japodi došli na prirodne izvore termalne vode. **Vrela u Topuskome** su neovisna o vremenskim

utjecajima te izviru po procjenama iz dubine veće od 1500 metara, a radi se o vodama mineralnog podrijetla. Termalna voda je vulkanskog podrijetla, na izvoru temperature 68 - 72° C, a temperatura u bazenima kreće se od 27 - 34° C.

Daruvarske Toplice imaju dva prirodno ljekovita faktora: termalna voda i mineralno blato (fango). Voda je po svom sastavu i balneološkoj klasifikaciji akrototerma, tj. indiferentna voda s mineralizacijom ispod 1 g/ L. Kemijskom analizom prevladavaju kalcij i magnezij od kationa, a od aniona hidrokarbonati.. Po sastavu to je teška modrikastosiva glina sa sitnim česticama i zrcima kremenog pijeska. Osnovno terapijsko djelovanje blata (fango) na organizam nastaje zbog fizikalnih osobina , u prvom redu velikog toplinskog kapaciteta i male toplinske provodljivosti.

U navedenim lječilištima najčešća se tretiraju stanja i bolesti :

- kronične reumatske bolesti
- degenerativne bolesti lokomotornog sustava
- dermatološke bolesti (psorijaza, razne dermatoze)
- bolesti gornjih dišnih puteva (sinusitis, laringitis)
- ginekološke bolesti (kronični upalni procesi i sekundarni sterilitet)
- postoperativna stanja kralježnice, kostiju, zglobova

7.2. Povezanost lječilišta i turizma

Početak 2013. osnovan je Klaster hrvatskih toplica i lječilišta u koji se zasad uključilo 13 članica, a cilj je osmisliti jedinstvene ponude hrvatskih toplica i lječilišta koja će omogućiti sudionicima klastera lakši proboj na međunarodnom tržištu. (www.hgk.hr). Lječilišta i specijalne bolnice u vlasništvu su županija i pod ingerencijom su Ministarstva zdravstva, a zdravstveni turizam pod ingerencijom je Ministarstva turizma. Medicinski turizam stručno i pod nadzorom pruža medicinske i stomatološke zahvate i postupke bolesnim i zdravim korisnicima. Korisnicima se obavljaju postupci i zahvati na koži, venama, zubima i sustavu za kretanje. Preporuka je koristiti povoljno djelovanje prirodnih termomineralnih voda, klime, sunčevih zraka, mora, algi, peloida i naftalana u sklopu liječenja te rehabilitacije (Ivanišević 2002). Radi osiguranja budućnosti primjene prirodnih ljekovitih činitelja u Hrvatskoj potrebno je zaštititi nalazišta i/ili mjesta primjene prirodnih ljekovitih činitelja, redovito ispitivati njihov sastav, istraživati i ocijeniti njihove povoljne učinke na zdrav i bolestan organizam, potaknuti i usmjeriti izgradnju lječilišnih i zdravstveno-turističkih objekata u blizini njihovih nalazišta te koristiti prirodne ljekovite činitelje u medicini, zdravstvenom i lječilišnom turizmu, prehrambenoj, farmaceutskoj i kozmetičkoj industriji. Uvidjevši važnost topličkih činitelja 2007. godine u Zagrebu je predložena Zagrebačka Deklaracija koja sadrži nekoliko činjenica i naputaka :

- Lječilišna medicina je skup postupaka i/ili metoda primjene prirodnih ljekovitih činitelja, kao i fizikalne i rehabilitacijske medicine koji se koriste za očuvanje i unapređenje zdravlja te sprečavanje, liječenje, oporavak i rehabilitaciju različitih bolesti
- Prirodni ljekoviti činitelji su dijelovi prirode koji povoljno djeluju na zdravlje i u različitim bolestima.
- Prirodni ljekoviti činitelji doprinose rastu i razvitku djece te očuvanju funkcijske osobnosti i unapređenju zdravlja odraslih
- Prirodni ljekoviti činitelji mogu biti korisni u liječenju određenih bolesti i stanja
- Lječilišna medicina se razvija u blizini nalazišta i/ili u mjestima primjene ljekovitih činitelja
- Ekološko primjereno sačuvan okoliš i zaštita izvora prirodnih ljekovitih činitelja preduvjet su očuvanja zdravlja čovjeka, životinja i biljaka i daljnjeg razvitka lječilišne medicine

Korisnik je turist, hotelski gost, koji živi odabranim načinom života, a dio dana odvaja za medicinski program koji mu odredi liječnik (Ivanišević 2002). Zapuštene toplice i lječilišta potrebno je preurediti u moderne destinacije, ponudu obogatiti novim programima i sadržajima. Nužna je izgradnja novih centara koji bi omogućili dulji rad hotela i privatnog smještaja. Danas lječilišta objedinjuju zdravlje, ljepotu, odmor i turizam. Stoga u mnogim lječilištima nalazimo kure, antistress programe, programe za menadžere te fitness i wellness programe.

ZAKLJUČAK

S obzirom na promjene načina života, te sve duži životni vijek, povećava se važnost medicinskog turizma. Hrvatska je zemlja bogata prirodnim resursima i atraktivna u turističkom smislu. Potreban je interdisciplinarni pristup te koordinacija između brojnih ministarstava, prije svega zdravlja, turizma, kulture i regionalnog razvoja kako bi se ispunili svi potencijali te mogućnosti razvoja i unapređenja medicinskog turizma u Republici Hrvatskoj.

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojoj mentorici prof. dr. sc. Kseniji Vitale na ljubaznosti, pomoći i savjetima prilikom izrade ovoga rada. Na kraju bih željela zahvaliti svojoj obitelji i prijateljima na njihovom bezgraničnom strpljenju i potpori tokom čitavog mog studija. Hvala Vam što ste vjerovali u mene.

LITERATURA

1. Babić-Naglić Đ i sur (2013) Fizikalna i rehabilitacijska medicina. Zagreb: Medicinska naklada .
2. Bagat M , Sekelj-Kauzlarić K (2004) Mogućnosti razvoja zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Medix. 10(52):121-123.
3. Bilen M, Bučar K (2001) Osnove turističke geografije.Zagreb: Mikrorad.
4. Čepelak R (2009) Analitičari i balneolozi hrvatskih termomineralnih voda. U: Ivanišević G, ur. 300. godina balneoloških analiza u Hrvatskoj. Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske 72-8.
5. Čurković B i sur (2004) Fizikalna i rehabilitacijska medicina. Zagreb: Medicinska naklada.
6. Freire NA (2012) The emergent Medical Tourism: Advantages and Disadvantages of the Medical Treatments abroad. Internacional Business Research doi: 10.5539/ibr.v5n2p41 (Publishd by Canadian Center of science and education, 2012).
- 7.Helble M (2011) The movement of patients across borders: Challenges and opportunities for public health. BullWorld Health Organ 89:68-72.
8. Ivanišević G (2000) Prirodni ljekoviti činitelji u Hrvatskoj. Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske 11-31.
9. Ivanišević G (2001) Toplički ljekoviti činitelji u Hrvatskoj. Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske 1-164.
10. Ivanišević G (2003) Zdravstveni turizam i Akademija medicinskih znanosti Hrvatske. Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske 1-72.
11. Ivanišević G (2006) Pojmovnik hrvatskog balneološkog nazivlja. Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske.
12. Ivanišević G (2010) Lječilišna medicina i turizam. Zagreb: Akademija medicinskih znanosti Hrvatske.

13. Johnston R, Crooks VA, Snyder J, Kingsbury P (2010) What is known about the effects of medical tourism in destination and departure countries? A scoping review. International Journal of Equity in Health doi: 10.1186/1475-9276-9-24.
14. Košuta NT, Ivandić N, Gatti P (2005) Konkurentna pozicija zdravstvenog turizma. Hrvatska gospodarska komora i Institut za turizam.
15. Lunt N, Hardey M, Mannion R (2011) Nip, tuck and Click: Medical Tourism and Emergence of Web. The Open Medical Informatics Journal 4: 1-11 .
16. Novak R (1967) Balneologija. Medicinska enciklopedija 1:412-423.
17. Turner L (2011) Quality in health care and globalization of health services. International Journal for Quality in Health Care 23:1-7.
18. Zakon o pružanju usluga u turizmu, Narodne novine broj 68/07, 88/19.
19. Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti, Narodne novine broj 138/06, 152/08, 43/09, 88/10, 50/12.
20. Zakon o ustanovama, Narodne novine broj 76/93, 29/97, 47/99, 35/08.
21. Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Narodne novine broj 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11, 12/12, 35/12, 70/12 .
22. <https://www.hgk.hr/sektor-centar/sektor-turizam/osnivanjem-klastera-u-turizmu-do-jace-konkuretnosti-i-veceg-profita>, pristupila 23.5.2014.

ŽIVOTOPIS

Rođena sam 18.04.1989. godine u Zagrebu. Završila sam osnovnu i srednju školu u Čakovcu. 2008. godine upisala sam Medicinski fakultet u Zagrebu. Treniram odbojku. Moje područje interesa ja psihijatrija.